

ד"ר עלי טל-אור

גודל הטבעות שבראשי קרשי המשכן במקצועות וצורתן

תיאור קרשי המשכן, אדניהם, טבעותיהם ובריחיהם, מהווים נושא למחלוקות ראשוניים ואחרונים. במאמר זה יובאו הדעות הנוגעות לטבעות העליונות של קרשי המשכן, ובעיקר לטבעות קרשי המקצועות. יש להקדים, שצורת וגודל הטבעות העליונות של קרשי המשכן, הם פועל יוצא של צורת הקרשים, וצורת הקרשים משפיעה על אופן ומידת כיסוי המשכן ביריעותיו.

א. בתורה:

"ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים. עשר אמות ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד... ועשית את הקרשים למשכן עשרים קרש לפאת נגבה תימנה... ולצלע המשכן השנית לפאת צפון עשרים קרש... ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים. ושני קרשים תעשה למקצעת המשכן בירכתיים. ויהיו תאמם מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת כן יהיה לשניהם לשני המקצעת יהווי".

ב. אונקלוס מתרגם את פסוק כד:

"ויהוון מכונין מלרע, וכחדא, יהון מכונין על רישיהון, בעזקתא חדא, כן יהי לתרויהון, לתרתין זויין יהון".

ג. בתלמוד הבבלי: מובא [ופירש"י מובא בסוגריים]:

"תנו רבנן: קרשים - מלמטון עוביין אמה ומלמעלן כלין והולכין עד כאצבע, שנאמר: "יהיו תמים על ראשו", ולהלן הוא אומר: "תמו נכרתו" [מס "תמו" הנאמר לסלן לשון

1. שמות כ"ו, טו-טז, יח, כ, כב-כד.
2. שבת צח, ע"ב.
3. יהושע ג', טז.

כלייה, אף "תמים" האמור כאן לשון כלייה], דברי רבי יהודה. רבי נחמיה אומר: כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה, שנאמר: "ויחדו" [כולן שוות]. והכתיב: "תמים"? - ההוא - דליתו שלמין ולא ליתו דניסרא [קרא אחד מצ' חתיכות]. ואידך נמי, הכתיב: "ויחדו"? - ההוא - דלא לישלחו פינהו מהדדי [דלא לישלמו פינהו אחד לפנים ואחד לחוץ, אלא מושיב הקרשים מכונין זה אלל זה, שיעמדו הקרשים מכוניס עוציה של זו כנגד עוציה של זו].

בשלמא, למאן דאמר: כשם שמלמטן עוביין אמה כך מלמעלן עוביין אמה, היינו דכתיב: "ולירכתי המשכן ימה תעשה ששה קרשים. ושני קרשים תעשה למקצעת" - דאתי פותיא דהני וממלי ליה לסומכא דהני [שכשהושיב ששה קרשים למערב, נמלא רחבן תשע אמות, והמשכן רחבו י'. נמלא חקר הכותל חצי אמה לכפון וחצי אמה לדרום, ומציא שני קרשים, אחד למקצוע זה ואחד למקצוע זה, ומושיבן אלל השש, ורוחב הקרש אמה וחצי, נמלא חצי האמה ממלא וקוטרם חקרן הקיר מערבי, והאמה מכסה עציו של קרש הדרומי החיצון. נמלאו הזוויות שוין מצחוץ. שני חודי הקרשים קמוכין יחד וכן לכפון]. אלא למאן דאמר: מלמטן עוביין אמה מלמעלן כלין והולכין עד כאצבע, האי עייל והאי נפיק [דכיון דקרש אחד שזדרום ושזכפון, למעלה כלה צעציו, וקרש הסוף נותן צמקצוע רחב אמה וחצי, נמלא רחב הקרש של מקצוע זולט ויואל לדרום מלמעלה חוץ מעציו של דרומי וכן לכפון]! - דשפי להו [לרוחב צ' קרשים שצמקצוע ומקצרן למעלה מרחבן שלא יהיו זולטין כי טורין הסרים הללו שהן משופטין מצ' גדלים].

"...ואת המשכן תעשה עשר יריעות. ארך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה". שדי אורכיהו לפותיא דמשכן. כמה הויא? - עשרין ותמני. דל עשר לאיגרא. פשא להו תשע להאי גיסא ותשע להאי גיסא. לרבי יהודה מיגליא אמה דאדנים, לרבי נחמיה מיגליא אמה דקרשים. שדי פותייהו לאורכא דמשכן. כמה הויא? - ארבעין. דל תלתין לאיגרא. פשא להו עשר. לרבי יהודה מכסיא אמה דאדנים, לרבי נחמיה מיגליא אמה דאדנים. "יעשית יריעות עוים לאהל... ארך היריעה האחת שלשים באמה...". שדי אורכיהו לפותיא דמשכן. כמה הויא? - תלתין. דל עשר לאיגרא. פשא להו עשר להאי גיסא ועשר להאי גיסא. לרבי יהודה מיכסיא אמה דאדנים, לרבי נחמיה מיגליא אמה דאדנים. תניא נמי הכי: "והאמה מזה והאמה מזה בעודף" - לכסות אמה של אדנים, דברי רבי יהודה. רבי נחמיה אומר: לכסות אמה של קרשים. שדי פותייהו לאורכיה דמשכן. כמה הויא? - ארבעין וארבע. דל תלתין לאיגרא. פשא להו ארבע סרי. דל תרתי לכפלא, דכתיב: "וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל". פשא להו תרתי סרי. בשלמא לרבי יהודה, היינו דכתיב: "חצי היריעה הענדפת תסרח". אלא לרבי נחמיה, מאי "תסרח"? - תסרח מחברותיה.

ד. במקבילה בברייתא דמלה"מ, המחלוקת מובאת בחילוף שיטות התנאים, בקיצור וללא ה"שקלא וטריא" המפורטת כבגמרא:

"אמר רבי נחמיה: עוביין של קרשים מלמטה אמה אחת ומלמעלה היו כלין והולכין עד כאצבע, שנאמר: "ויהיו תואמים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו", ולהלן הוא אומר: "ים המלח תמו נכרתו". מה להלן כלין והולכין אף כאן כלין והולכין.
רבי יהודה אומר: הקרשים עוביין אמה אחת מלמטה ואמה אחת מלמעלה, שנאמר: "ויחדו יהיו תמים על ראשו".
אולם קודם לאיזכור המחלוקת המובאת בתלמוד מובא תיאור החלק העליון של הקרשים עם טבעותיהם:
"היה חורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותן בתוך טבעת של זהב, כדי שלא יהו נפרדים זה מזה, שנאמר: "ויהיו תואמים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת", שאין תלמוד לומר "אל הטבעת האחת", ומה תלמוד לומר "אל הטבעת האחת"? - מקום שנותנין את הבריה".
וכן בהמשך מובא תיאור טבעות הבריהים והבריחים:
"וכל קרש וקרש היו בו שתי טבעות של זהב אחת מלמעלה ואחת מלמטה, שבהן היו נותנים את הבריהים".

השאלות:

- א.** הסיבות: "ומה תלמוד לומר "אל הטבעת האחת"? - מקום שנותנין את הבריה", אינה ברורה כלל ועיקר, אעפ"י שהועתקה בכל נוסחאות הברייתא⁵. מהו המקום בו נותנים את הבריה, ומה הקשר לפירוש המילים "אל הטבעת האחת"?
- ב.** האם יש לנקוט כתלמוד או כברייתא דמלה"מ לגבי שמות התנאים?

4. כמ"כ ניכר שמקור הנוסח שלפנינו, הוא ארץ ישראלי ולא בבלי באשר הסוגיא בגמרא מתורגמת ברובה לארמית.

5. הרמב"ן בפירושו לתורה כתב:
"ומצאתי בברייתא של מלאכת המשכן: היה חורץ את הקרש מלמעלה, אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן בתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדים זה מזה, שנאמר: "ויהיו תואמים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת, שאין ת"ל אל הטבעת האחת, ומה ת"ל אל הטבעת האחת? - מקום שנותנין את הבריה, ולפי זה פירוש הכתוב: ויחדו יהיו תמים אל ראשו של קרש בחריץ, שיעשה בו אל מקום הטבעת העליונה של הבריהים, שיכנס החריץ עד מקום הטבעת".
אולם לענין יותר סביר שיש כאן שיבוש נוסח. חריצת החריץ עד מקום טבעות הבריהים אינה הגיונית כיוון שחריץ עמוק ושפה דקה מעבר לו בקצה ראש הקרש עלולה לגרום לשבירת קצה ראש הקרש ולא הגיוני ליצור מבנה רפה ושביר במשכן.

דיון:

א. בכל מקום לשון הברייתא קצרה, וכמעט לא מובאים דיונים בשיטות התנאים, אלא באיזכור קצר של הפסוקים עליהם הם מסתמכים.

ב. עיקר מחלוקת התנאים מתייחסת לקרשי המקצועות, ומשמע שהפסוק מתייחס בעיקר אליהם.

ג. תיאור הטבעות אינו נזכר בתלמוד ואין לו מקבילה. לשיטות שני התנאים אין מחלוקת עקרונית לגבי הטבעות אך ממילא גודלן שונה. לשיטת הסובר שהקרשים נעשו צרים עד עובי אצבע בראשיהם, היו כל הטבעות שוות, אורכן החיצוני ארבע אצבעות ורוחבן החיצוני שלש אצבעות, אורך חללן שתי אצבעות ורוחבו אצבע. אולם מה הייתה צורת גודל הטבעות לשיטת הסובר שהקרשים היו בעלי עובי של אמה גם בראשיהם? הברייתא סותמת ואינה מתייחסת לשאלה זו.

ד. נראה שנוסח הברייתא שלפנינו משובש. אין כאמור משמעות לסיומת: "מקום שנותנין את הברית", כיוון שהבריחים העליונים היו צמודים לקרשי המשכן מן הצד אך מרוחקים מראשי הקרשים. בעל הפירוש "זית רענן" קובע, שהיה צריך להיות כתוב: מקום שנותנים את הטבעת! יש לשער שאחד המעתיקים הראשונים לא הבין את המשפט, והעתיק בטעות את הסיומת של תיאור טבעות הבריחים שבהמשך. כוונת הסיומת לומר שראשי כל שני קרשים סמוכים, היו מכוונים ומתואמים בתוך הטבעת המחברת אותם, וכאילו כתוב בקיצור: "ויחדו יהיו תמים על ראשו אל" המקום שנותנים את "הטבעת האחת" וכו'.

ה. בפרק ב' של הברייתא, העוסק ביריעות המשכן, מובא: "ארכן של יריעות עשרים ושמונה, שנאמר: 'אורך היריעה האחת שמונה ועשרים באמה'." צא מהן עשר אמות לרוחבו של משכן. נשתיירו שם תשע אמות מצד זה ותשע אמות מצד זה שהן יורדות ומכסות את הקרשים עד שמגיעות לאדנים. הא למדת שהאדנים גובהן אמה. ורחבן של יריעות ארבעים אמה, שנאמר: 'ורחב ארבע באמה היריעה האחת'." צא מהן שלושים אמות מן המזרח למערב, שנתן לגגו של משכן, ועשר אמות למערבו לאחורי המשכן, הרי ארבעים."

הרי לנו שהברייתא מביאה את חישוב כיסוי המשכן ביריעותיו, רק לשיטת הסובר שהקרשים היו כלים והולכים עד לעובי אצבע בראשיהם, ללא איזכור שם התנא הסובר כך.

בפרק ג' של הברייתא, העוסק ביריעות העזים של המשכן, מובא:
"ארכן של היריעות שלשים אמה. צא מהם עשר אמות לרחבו. נשתירו עשר אמות מצד זה ועשר אמות מצד זה, שהן ירדות ומכסות הקרשים והאדנים.
רחבן של יריעות - ארבעים וארבע אמות, שנאמר: "ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעות". צא מהן שלשים אמה לאורכו של משכן ועשר אמות לאחורי המשכן, הרי ארבעים. נשתירה שם יריעה אחת שכפלה אל מול פני האהל, שנאמר: "וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל".
רבי יהודה אומר: חציה היה כופל אל מול פני האהל וחציה היה סרוח [על] אחורי המשכן, שנאמר: "וסרח העדף ביריעות האהל חצי היריעה העודפת תסרח על אחורי המשכן".

שוב, הברייתא מביאה תחילה בלי איזכור שם התנא, את חישוב כיסוי המשכן ביריעות העזים של האהל, לשיטה הסוברת שקרשי המשכן כלים והולכים עד לעובי אצבע בראשיהם, אולם כיוון שמיד אח"כ מובאת שיטת רבי יהודה, וכיוון ששיטתו זהה לשיטתו בתלמוד ולא לשיטתו בפרק א', יש להסיק שהנוסח בפרק א' משובש וצריך להיות חילוף בשמות התנאים, ופשוט⁶.

ה. שיטות הראשונים:

א. שיטת רש"י:

רש"י בפירושו לתורה מצטט את תיאור כיסוי המשכן ביריעותיו מהברייתא דמ"ט מידות ושולל תיאור זה. בתיאור זה מובא: "ראשי הקרשים שעוביין אמה", היינו כרבי נחמיה בגמרא. אין להסיק מזה שזו גם דעתו אלא זה ציטוט אגב אורחא של הברייתא דמ"ט מידות.

6. הנוסח בברייתא דמלה"מ מקוצר לעומת הנוסח של הבבלי, בהשמטת השקלא וטריא, חלק משמות החולקים ואף נראה השמטת שיטותיהם במקום שמחלוקתם משנית ולא מהותית, כמו במקרה של חצי האמה העודפת ביריעות העזים באחורי המשכן. כמו במובאות אחרות של הברייתא, ניכרת השפעת הירושלמי על הברייתא יותר מהבבלי, וכמו שבתלמוד הירושלמי יש קיצור בשקלא וטריא כך בברייתא.
7. בפירושו לשמות כ"י, ה.

אולם בשמות כ"ו, ח מבאר רש"י את הפסוק: "ארך היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת", העוסק בכיסוי המשכן ביריעות העזים, כך:

"שלשים צלמה - שכשנותן לרכן לרוחב המשכן כמו שנתן את הראשונות [= היריעות התחתונות], נמלאו אלו עולפות אמה מכלן ואמה מכלן לכפות אחת מהשתי אמות שגשארן מגולות מן הקרשים. והאמה התחתונה של קרש, שאין היריעה מכסה אותה, היא האמה התחתונה בנקב הארץ שהאלנים גבהן אמה",

ומשמע שרש"י נוקט כרבי נחמיה בגמרא וכסתמא דהברייתא דמלה"מ, ושהקרשים היו בעובי אמה גם בראשיהם.

לגבי הטבעות העליונות של הקרשים, רש"י מצטט את הברייתא דמלה"מ בנוסח שלפנינו⁸, אם כי חלקית וכנוסח הילקוט שמעוני [ואת הציטוט אסמן בקו תחתון]:
"היה חרוץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן ונותנו בתוך טבעת [ברש"י - טבעת אחת] של זהב, כדי שלא יהו נפרדים זה מזה, שנאמר: "ויהיו תואמים מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת", שאין תלמוד לומר [= אין הגיון בצורת האמירה] "אל הטבעת האחת", ומה תלמוד לומר [בכל זאת הכוונה ב] "אל הטבעת האחת"? - ["אל"] מקום שנותנין את הטבעת".
אולם בהתאם לכך הוא כותב:

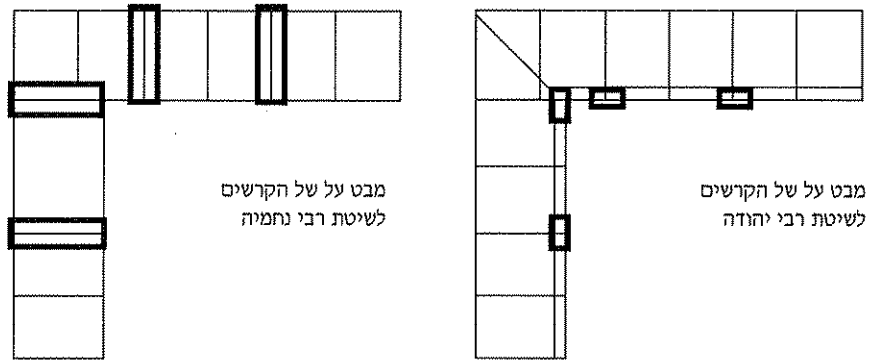
"אל הטבעת האחת - כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עובי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת. נמצא מתאים לקרש שאצלו. אבל אותן טבעות לא ידעתי אם קבועות הן אם מטולטלות. ובקרש שבמקצוע היתה טבעת בעובי הקרש הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס [לתוכו] לתוכה. נמצאו שני הכתלים מחוברים".
רש"י אינו כותב, כיצד ראש קרש המקצוע נכנס לתוך הטבעת.

ב. הסבר החזקוני בדעת רש"י:

"אל הטבעת האחת - פירש"י: ובקרש שבמקצוע, היו הטבעות בעובי הקרש הדרומי והצפוני, כלומר: קרש המקצוע היה חרוץ בראשו ברחבו ובתוך עביו כשיעור החרוץ שבראש קרש הצפוני והדרומי, כך⁹:

8. בפירושו לשמות כ"ו, כה.

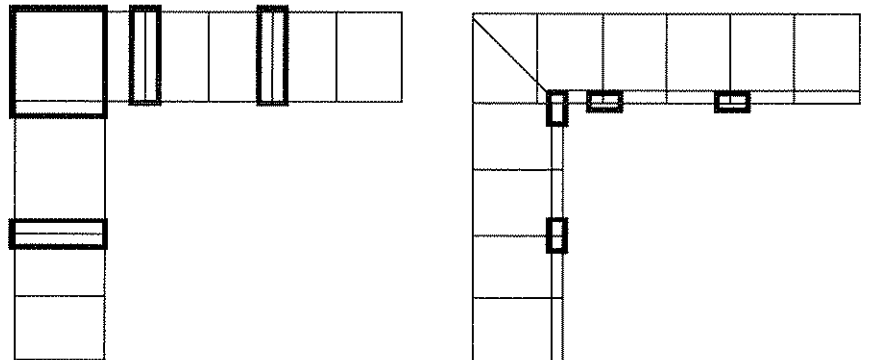
9. עיין למשל בציוורים בפירוש "דעת מקרא" לספר שמות, אנציקלופדיה של המשכן והמקדש, חלק המשכן, של י' שפר.

ג. דחיית הסבר החזקוני:

אעפ"י ששיטה זו הגיונית ותואמת את המתואר בברייתא דמלה"מ, שהיא המקור היחיד המצוי בידינו בעניין זה, נראה שיש לדחות את דברי החזקוני¹⁰, כיוון שרשיי מחלק בין קצות ראשי קרשי הצפון והדרום לקצות ראשי קרשי המערב: "ובקרב שבמקצוע היתה טבעת בעובי הקרב הדרומי והצפוני, וראש קרב המקצוע שבסדר מערב נכנס (לתוכו) לתוכה [ומשמע לכאורה, שכל החלק של ראש קרשי המקצועות במערב, שכנגד קרשי הצפון והדרום, נכנס לטבעת]."

לכן היו שפירשו¹¹ שצורת הטבעות במקצועות המשכן הייתה כך:

10. עיין בפירוש הריב"א המובא בספר "מנחת יהודה" שהוא פירוש בעלי התוספות לתורה.
 11. ראה תורת מר"מ וכן בספר "מלאכת המשכן" למי לוין.

ד. שיטת רס"ג:

משנתפרסם פירוש רס"ג לספר שמות ע"י פרופי יי רצהבי מתברר ששיטתו שונה משתי השיטות הנ"ל.
רס"ג כותב¹²:

"הדה אלג פצול ג... את המשכן תעשה וכאמסהא והקשות... [והאדנים] הי אלקואעד והי עלי צורה אלהא ובין כל הא... וינצב ברינא מן גהה אלגנוב פוצענא ע[ליה]... דראע ואקמנא פוקהא כ תכתגין לכל תכתגה עקבין... פתה אלסנה מקדאר דראע תדכל פי תגויף אלקאעדתינ פתציר... אסתופינא אקאמה אלמ¹³ תכתגה צארת כחאיט טולה ל דראע ערצה [דראע] ופי כל תכתגה חלקתינ ואחדה פי אעלאהא ואכרי פי אספלהא אמא... ת מן כשב הי אלבריחים והי כאלמתראסת תדכל פיהא פתצבטהא, ואלמתראסתה. מנהא ד טול כל ואחד הי דראעא ידכל תנתין פי אלחלק אלעליא ותנתין פי אלחלק אלספלי, פיציר אלחאיט בקטעתינ ואלמתרס אלבאקי [ל דרא]ע ולה חפר פי אוסאט אלתכאתג כלהא ידכל פי וסטהא פיגיב פלא יר אלבתה. ולדלך קאל מבריה מן הקצה אל הקצה ואמא ד אלאכר פליס תבריה [מן] הקצה אל הקצה ואנמא תבריה חצי הקרשים. תם נתני בוצע קואעד פי [גהה] מהם אלשמאל וננצב תכאתג עליהא ועוארץ(?) פי חלק עדי אלגמיע כעדד אל... מתקדמה פיקום איצא חאיט שמאלי טולה ל דראע ורפעא י אדרע... פי גהה אלמגרוב פנצע טו אקעדה וננצב פוקהא ח תכאתג, ופי כל חלקתינ, נשדהא בה מדוראת. טול כל מדורה מן ד מנהא ו אדרע פיציר אלחאיט מנהא כקטעתינ ואלמדורה אלוסטי טולהא יב דראע תגיב פי חפר פאסטק פנשדהרא מן טרף אלי אלטרף פיציר אלמגרוב כחאיט טולה יב דראע [ורפעא י]... וירתקה מן חית(?) [חאיט] אליב דראע דראע ואחד פי כל זאויה באיזה... אלגנוב יד ואלשמאל ה ותבקי י אדרע מנהא טאהרה והי גמלה ערץ... מן אעלי אלזאויה מן אלנתנין חלקה כבירה ה נסגהא מן אעלי אלחאיט אלגנוביה מע אעלי אלגריבין וכדלך פי אלשמאלי וענהא קאל ויחדו יהיו תמים ראשו אל הטבעת האחת, פתחצל אעלי אלג חיסאן כמא תגמעהא אלחלקתאן..."

וזה תרגומו של יי רצהבי לקטע, כאשר בסופו - בשל אי בהירותו, תיקנתי במקומות הראויים לתיקון כדי לאפשר קריאה יותר רהוטה ושוטפת:

שלוש פרקים אלו... את המשכן תעשה וחמישי שבהם והקשות... והאדנים הם הבסיסים וצורתם כצורת האות ה"א¹⁴. ובין כל... יכון המשכן. התחלנו מצד דרום והעמדנו עליו [ששים אדנים לאורך שלשים] אמות והעמדנו עליה עשרים קרשים.

12. עמי שמ-שמא.

13. צ"ל כ ולא מ עמודים בכל אחד מכתלי האורך.

14. שהייתה נכתבת כמו החי"ת שלנו, ומשמע כמו חי"ת הפוכה, כדי שהידות יכנסו לחללם.

לכל קרש שתי ידות¹⁵ [שצורתן כמין] לשונות בשיעור אמה [גובה], לפי המסורת, הנכנסות בחלל שני האדנים...

השלמנו העמדת (ארבעים) [עשרים] הקרשים, ואז יהיו ככותל, שאורכו שלושים אמה ורחבו [אמה וגובהו עשר אמות¹⁶]. ובכל קרש שתי טבעות, אחת ברזמו ואחת בתחתיתו. אבל הבריחים היו [עשויים] עץ, והן כמין נגר הנכנסים לתוכם [של הטבעות]¹⁷ של הקרשים] ומחזיקים אותם. והבריחים חמישה. ארבעה מהם אורך כל אחד חמש עשרה אמה, שנים [נכנסים] בטבעות העליונות ושנים בטבעות התחתונות, ואז נעשה הקיר בשתי חתיכות. והבריה הנותר שלושים אמות. ויש לו שקיעים באמצעית הקרשים כולם. נכנס בתוכן ונבלע ואינו נראה כלל. ולפיכך אמר הכתוב מברח מן הקצה אל הקצה. אבל ארבעת האחרים אינם מבריחים מן הקצה אל הקצה אלא הם מבריחים את חצי הקרשים.

אח"כ נשנה ונשים אדנים ברוח הצפונית ונעמיד קרשים עליהם ובריחים בתוך הטבעות. מניין הכל כמניין הקודם. ואז גם יעמוד קיר צפוני שאורכו שלושים אמה וגובהו עשר אמות.

[כך נעשה גם] ברוח המערבית. נשים שישה עשר אדנים ונעמיד עליהם שמונה קרשים. ובכל קרש שתי טבעות, וניתן בהם חמישה בריחים. ארבעה מהם אורך כל אחד שש אמות ויהיה הכותל בהם כשתי חתיכות, והבריה התיכון אורכו שתיים עשרה אמות, נבלע בשקיעים ונלחץ ואז יחזקם מן הקצה אל הקצה. ותהיה רוח מערבית, ככותל שאורכו שתיים עשרה אמה וגובהו עשר [ורוחבו אמה]... [טבעת גדולה מחברת את הכתלים בזויות] ומפחיתה מאורך שתיים עשרה האמות של הכתל [המערבי], אמה אחת מכל צד.... [נותרות לכתלים עד אמצעיתם]. לנוכח הדרום ארבע עשרה [אמות], ולנוכח הצפון חמש [אמות], ונותרו מהן [מ"יב האמות של רוחב הכתל המערבי] עשר אמות גלויות והן חלל רוחב [המשכן]... בקצה העליון של [כל] זוית של שני [כתלים], טבעת גדולה, ברום הכותל הדרומי עם רום המערבי, וכן בצפוני. ועליו אמר ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת כן יהיה לשניהם לשני המקצועות יהיו [שמות כ"ו, כד]. ותחבר רום שלושת הכתלים וילכדו אותם הטבעות.

15. יי רצהבי מתרגם: שני עקבות, ושיניתי בהתאם לכתוב בתורה.

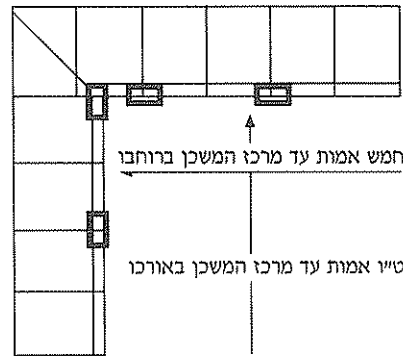
16. יי רצהבי משלים בטעות עשר אמות, אך עשר אמות הן הגובה כמו בהמשך דבריו בתיאור הקיר הצפוני.

17. יי רצהבי מוסיף כאן רק [של הקרשים], אולם לפי הוספתו כל הבריחים היו בתוך הקרשים ואנו יודעים שרק הבריה התיכון היה בתוך הקרשים אבל שאר הבריחים היו לצד הקרשים בתוך הטבעות, לכן תיקנתי את ההוספה.

מבט על של הקרשים לשיטת רבי נחמיה.

מבט על של הקרשים לשיטת רבי יהודה

דיון בשלשת ההסברים:

עלינו לברר אפוא מהי השיטה ההגיונית ביותר ומדוע. לשיטת רבי יהודה, ראשי הקרשים כלים והולכים עד עובי אצבע. לשיטתו משמעות המילה "תמים", הנוגעת לכל קרשי המשכן, משמעה כמו כלים והולכים. אולם לשיטת רבי נחמיה, משמעות המילה "תמים" - כמו שלמים, היינו שהקרשים ייעשו מקרש אחד לכל גובהם ולא מכמה נסרים מחוברים, כלומר מחתיכות. הסבר זה קשה. "ויחדו יהיו תמים על ראשו" - משמע, ששני קרשי המקצוע או כל שני קרשים בכלל או אף כל הקרשים, יהיו שלמים עד ראשיהם. היה ראוי יותר לכתוב פרט כזה בתחילת הפרשה כשכתב שיש לעשות את המשכן מ"עצי שטים עומדים"!!.

אולם גם הסברו של רבי יהודה קשה. את צורת הקרשים היה ראוי לכתוב ג"כ בתחילת הפרשה, ולא כאן בדרך אגב לתיאור חיבור הקרשים בראשיהם ע"י הטבעות!! נראה אפוא, שרבי יהודה ורבי נחמיה אינם מסבירים את המשמעות העיקרית של המילה, אלא משמעות נלווית משנית למשמעות העיקרית.

רבי יהודה מסביר שכל טבעות ראשי הקרשים היו זהות, כיון שהקרשים היו משופעים עד עובי אצבע בראשיהם. על ידי כך נפתרה בעיית התאמת ראשי קרשי המקצועות.

רבי נחמיה צריך היה להסביר שהקרשים היו עשויים חתיכה אחת למרות שבניגוד לצורתם של קורות עץ טבעיות ההולכות ונעשות צרות ככל שהעץ עולה מעלה, במשכן

היו חייבים לעשותם שוים למעלה כמו למטה, ע"י יישור כלפי מטה של קורות עבות - שעוביין למעלה אמה. זה יצר כמובן בעיה של תיאום ראשי הקרשים בעלי הבסיס המלבני וחיבורם במקצועות המשכן. לכן היה צורך לכתוב חיוב לגבי התאמת ראשי קרשי המקצועות כך שיכנסו לטבעות בשוה.

מהי א"כ המשמעות העיקרית של המילים "תואמים" וכן "תמים"?

אונקלוס מתרגם הן את המילה "תואמים" והן את המילה "תמים" - "מכוונין"¹⁸, וכידוע תרגומו מבוסס על מסורת ההלכה של התנאים. אם כן, משמע שבתרגומו הוא מבאר את הכוונה העיקרית של הפסוק.

א"כ, ראוי היה לכתוב פעמיים "תואמים". מדוע קצרה התורה בפעם השנייה וכתבה "תמים"? - על כך באים התנאים בפירושיהם!
הרמב"ן שם ליבו לכך, שהמשפט כולו מתייחס לפי פשוטו של מקרא דוקא לקרשי המקצועות:

"ועל דרך הפשט, הכתוב הזה בקרשי המקצועות לבדן"¹⁹, ובכ"ז ברור שהוא מתייחס לכל הקרשים.

אילו צורת כל הקרשים והאדנים היתה זהה, לא היה צורך בהתאמה מיוחדת שלהם זה לזה, כיוון שחוברו באמצעם ע"י הבריחים.
רק במקצועות המשכן היה צורך בהתאמה!.

לשיטת רבי יהודה, כיוון שאת קרשי המקצועות היה צורך לשייף באלכסון משני צדדים בניגוד לשאר קרשי המשכן, ממילא רק בסיסי כל הקרשים היו זהים אך לא ראשיהם, והיה צורך לחייב שיוף זה כדי להתאים את קרשי המקצועות.

לכאורה, לשיטת רבי נחמיה לא היתה צריכה להיות בעיה של התאמת וכיוון הקרשים במקצועות, כיון שכל הקרשים וטבעותיהם היו זהים ג"כ. מה הצורך לשיטתו לכתוב את הפסוק על חיוב התאמה בקרשי מקצועות המשכן?

אילו הטבעות היו בצורה שנקט החזקוני בפירש"י, אין צורך לכתוב על חיוב התאמה זה, ובעיקר אם כבר יש התאמה בחלקם התחתון של הקרשים, ממלא נוצרת התאמה גם בחלקם העליון.

אם הטבעות במקצועות היו שונות משאר הטבעות, יש לציין את השוני בטבעות אלו. אולם א"כ יש לכתוב תחילה את תיאור טבעות שאר הקרשים, ואם מדובר רק בטבעות המקצועות, כיצד ניתן לדעת את תיאור טבעות שאר הקרשים?

18. בתרגום הירושלמי [וי"ונתן בן עוזיאל] כתוב במקום "מכוונין" - "מזווגין" במשמעות זהה.
19. בסוף פירושו לפסי כד.

המסקנה המתבקשת היא, שאמנם יש בפסוק זה התייחסות לכל הטבעות, תוך התייחסות לשוני של טבעות קרשי המקצועות לעומת טבעות שאר הקרשים. הצד השווה בכל צמדי הקרשים במשכן: כל שני קרשים [= "ויחדו"] יהיו מכוונים=מזווגים ולכן נכנסים בשוה [= "יהיו תמים"] בראשיהם [= על ראשו²⁰] אל הטבעת האחת המחברת אותם.

הצד השונה: אמנם בכל הקרשים אפשר היה לחרוץ "אצבע מכאן ואצבע מכאן", בעובי הקרשים, לצורך הטבעת המחברת, אולם בקרשי המקצועות אילו הטבעות היו כהסבר החזקוני, החריצים בראשיהם לא היו שווים והם לא היו נכנסים לטבעת המחברת בצורה זהה. גם אילו הטבעות במקצועות היו בצד קרשי הדרום והצפון, במרחק אצבע מקצות ראשי הקרשים, ובקרשי המקצועות של המערב במרחק אמה מקצות הקרשים בצפונם ובדרומם, לא היה שוויון מוחלט בצורת החריצה והכנסת הראשים בין שני קרשי המקצועות הסמוכים לצפון ולדרום לשני קרשי המקצועות של המערב.

רק לפי שיטתו של רס"ג, היתה זהות בין קרשי המקצועות כך שכל שני קרשים סמוכים היו בעלי חריצה זהה לכל טבעת.

לשיטת רס"ג, רבי נחמיה סובר שכל זוג מהקרשים היה זהה בחריצתו והתאמתו לזה הצמוד אליו, כולל קרשי המקצועות, ומאידך התורה לא חייבה שכל הטבעות יהיו זהות.

מחלוקת רבי יהודה ורבי נחמיה היא בשאלה אם הקרשים במקצועות זהים בצורתם או שונים.

לשיטת רבי יהודה הם שווים רק בבסיסם ושונים בראשיהם ולשיטת רבי נחמיה הם זהים.

הברייתא דמלה"מ, אינה מזכירה את פירושו של רס"ג, וממילא רש"י ונושאי כליו, וכן הרמב"ן, לא ראו מקור ודרך להסביר כמוהו. אינני יודע אם בברייתא דמלה"מ שהיתה לרס"ג, היתה תוספת הסבר כהסברו אך הדבר יתכן בהחלט, שהרי הסברו אינו נזכר בגמרא ואינו מוכר לנו משום מקור אחר, וכיוון שהברייתא דמלה"מ היא המקור של חז"ל, בו תוארה מלאכת המשכן, יש להניח שאכן זהו מקורו.

למעשה אם נדייק, נראה שיתכן ובעצם גם רש"י סובר כרס"ג, שהרי כתב: "ובקרב שבמקצוע היתה טבעת בעובי הקרב הדרומי והצפוני, וראש קרב המקצוע שבסדר מערב נכנס (לתוכו) לתוכה", אך לא כתב היכן בעובי קרשי המקצועות שבצפון ובדרום,

20. אמנם בחלק מהדפוסים של תרגום אונקלוס כתוב: "על רישיה", אך בנוסחים מתוקנים ומוגהים כתוב: "על רישיהון" ומשמע ראשי כל שני קרשים סמוכים.

כלומר היכן ברוחבם, היה החריץ בעוביים, ויתכן שהיה במרחק אמה מהקצה ולא במרחק אצבע.

רמז למרחק החריצים ועובי הטבעות:

עוד חפשתי לדעת מנין לתנא דברייתא דמלה"מ, שהחריצים לטבעות ראשי הקרשים היו דווקא במרחק של "אצבע מכאן ואצבע מכאן" מקצותיהם? לא מצאתי מקור בפשט הכתוב, ומשמע שקבלה הייתה בידם, ולכן לשיטת רבי יהודה היו הקרשים כלים והולכים עד עובי אצבע דווקא. אולם מה מקורו של רבי יהודה לשיעור זה?

אמנם מצאתי שבגימטריא "ויחדו יהיו תמים על ראשו" =
 $1162 = 507 + 100 + 490 + 31 + 34$. ועם הכולל 1163.

וכן גם "חורץ בעובי מלמעלה, אצבע מכאן ואצבע מכאן" =
 $1163 = 111 + 169 + 111 + 163 + 215 + 90 + 304$.

וכן "אצבע מכאן ואצבע מכאן" עם הכולל = "ויחדו יהיו תמים", בגימטריא.

כפתור ופרח!